

Folyóiratunk a 33. évfolyamába lépett. Vitatott, honnan számoljuk az anyakönyvi adatot. Az 1988-as, már *Múlt és Jövő* néven megjelent antológiától? Vagy az 1989-ben megjelent két számtól? Esetleg 1990-től, amikor beállt az azóta is folyamatos évi négy számunk ritmusa? Épp a saját életünkben felmerült kételyek is azt bizonyítják, amit még sem a születés, sem a gyermekkor és gyermekbetegségek idején nem érzékeltük: történelmi időt éltünk meg. (Egy harmincéves ember életében már legtöbbször beköszönt a gyermekáldás.) Történelmet csináltunk volna? Ez tényleg nem a mi életünkben derül ki majd.

Ahogy a születés, úgy az eltávozás is az élet természetes rendje: az utóbbi évtizedben alig akadt számunk, amely ne tartalmazott volna nekrológot. (A mostani is kettőt.) Egyre kopogtatóbban merül fel a kérdés: Meddig? Befejezni (meghalni) jól előkészítetten, a (gyász)ünnepet megrendezni, a folyóirat-nekrológokat megrendelve (épp egy ilyen búcsúztatón, a 23 évet megélt *Napútén* vettünk részt a napokban), avagy elsodortatni egy észre nem vett felénk tartó villamos vagy a történelem *so called* vihara által? (Ez volt az előző *Múlt és Jövő* sorsa, amely 1944. februárjában fejezte be küldetését.)

Az emlékezéssel pedig – lesz, ami lesz.

A Covid-járványnak a természetet és az emberi természetet jelentősen átalakító két éve után most a harmadik világháború egyre nyilvánvalóbb kezdete az életkorunktól függetlenül is – vagy azzal párhuzamosan – felelős szembesülésre kényszerít. Ugyanis mind a szerzőink, mind az olvasóink más kulturális értékrendek, technikák és világkörnyezet keretei között végezték a munkájukat.

Ahogy a tépelődést a szerkesztő e szám elejei felvezetésében eldöntötte: folytatjuk. A kívülre kerülés helyzetéből, a tanú kíváncsiságával és felelősségével. Vajon ez az „ügy” elég lesz-e a folytatás (ön)legitimizációjához? Ezt az évfolyam, vagy remélhetőleg: évfolyamok döntenek el.

*

A szám elején a hirtelen elővett Zelk Zoltán- és Jevtusenko-versek idézik fel a „*lieux de memoire*”-t, amelynek (zsidó)vértől ázott földjén látszik kirobbanni a harmadik világháború. Dési János kárpátaljai szociográfiája is a feldolgozatlan múlt sötétjébe vezet – magyar és magyar zsidó szempontból. Theodor W. Adorno *Mit jelent: a múlt feldolgozása?* című 1959-ben írt esszéje rímmel mai kételyeinkkel. A rendkívül fontos, magyarul most először megjelenő gondolatokat a fordító Weiss János helyezi mai kontextusba. Egy kevésbé ismert közösségről, az elmúlt évtizedben szintén „világpolitikai” szerepet betöltő Irak zsidóságáról és exodusáról kapunk értékes összefoglalást Tárik Meszártól, a fiatal, iraki származású, de magyar társadalomtudóstól, akinek az írásaival remélhetőleg gyakrabban találkozunk majd a *Múlt és Jövő*ben. Vajda Mihály Lukács Györgyre emlékezik egy róla szóló, a múlt század 90-es éveiben, de furcsa mód csak most megjelent monográfia (Fekete Éva műve) kapcsán.

Csunderlik Péter bemutatja, hogy a Tanácsköztársasággal és szereplőivel szemben milyen fázisai voltak a démonképzésnek a Horthy-korszakban. Dénes Iván Zoltán tanulmánya azt vizsgálja, hogyan alakult Marczali Henrik, az ikonikus magyar zsidó értelmiségi és történész zsidó azonosságtudata hosszú élete során. Száz Pál tanulmánya Röhrig Géza haszid meséit elemzi. Ez az írás a szerző nagydoktori disszertációjának részlete – lám, a *Múlt és Jövő* egyik szerzője és könyve beépül a tudományosságba, kánonba. (Ez a folyóirat és kiadó igazi célja – és elmúlása utáni jövője.) Kovács Albert Mózes Katalin Múcsarnokban rendezett kiállításról írt. Szintén képzőművészeti alkotás Borgó purimi triptichonja, amellyel a közelmúltban elhunyt barátunkra és szerzőnkre, Ágoston Vilmosra (1947, Marosvásárhely – 2022, San

Antonio) emlékezik. A „lapzárta” után ért Magyar László András (1956, Budapest – 2022, Budapest) halálhíre.